

8. TEDBİRLER:

a. Yurt içinden sağlanan ham madde ve yardımcı maddelerinin niteliklerini garanti edecek bir denetleme mekanizması ivedilikle kurulacaktır.

b. Gerek nitelik gerekse fiyat bakımından uygun olarak yurt içinde imal edilen makina, âlet

ve cihazların ithaline izin verilmeyecektir.

c. Yüksek güç ve voltajlı transformatörlerin imaline gidilecektir.

d. imal edilecek elektrik makine, âlet ve cihazlarına ihraç yolları araştırılacaktır

GENEL E M ER 11 DURUMU

1. ANA İLKELER VE METOD :

a. Türkiye'de ticari olmayan yakıtlar (odun, tezek, tarım artıkları) normalin üstünde kullanılmaktadır İktisadî ve toplumsal zararlara yol açan bu durumun önüne geçmek ve halka ucuz ve sağlıklı uygun yakıt sağlamak, çoktandır gerçekleştirilmeye çalışılan bir amaçtır.

Bu plân döneminde Türkiye'de yalnız klâsik enerji kaynaklarının geliştirileceği gözönüne alınmıştır.

Ana ilke, yurdumuzun enerji kaynaklarını en uygun yolda kullanarak enerji üretim maliyetini en aza indirmektedir.

b. Çeşitli yakıtlara olan talep iki yoldan hesaplanmıştır :

(1) Her yakıtta geçmişteki talep eğilimi ve birincil enerji kaynaklarına gelecekte olacak talep gözönünde tutulmuştur.

(2) Birincil enerji kaynaklarından yürüyecek geçmiş yılların genel enerji tüketimi hesaplanmış, elde edilen eğilime göre gelecekteki toplam talep bulunmuştur. (1) de hesaplanan birincil enerji kaynaklarına olan talep değeri denetlenmiştir.

(3) Birincil enerji kaynaklarının en iyi kullanışa doğru yöneltilmesi için başlangıç tedbirleri alınmış ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

2. BUGÜNKÜ DURUM:

Bugünkü yurdumuzda 4'ü ticarî (kömür, linyit, petrol ürünleri ve hidrolik enerji) ve 3'ü ticarî olmayan (odun, tezek ve tarım artıkları) 7 türlü yakıt kullanılmaktadır. Ticarî birincil enerji kaynaklarının durumu istatistiklerle tesbit edilmiştir. Ticarî olmayanlar ise 1961 yılında yapılan araştırmalarla tesbit edilmiştir.

TABLO: 276. Birincil Enerji Kaynaklarının Durumu

Birincil Enerji kaynağı	Kapasite (Rezerv) (1 Milyon ton) (1 Milyar kwh)	1961 de kullanılan		
		Miktar (1 Milyon ton) (1 Milyar kvwh)	Taşkömürü es değeri Bin ton	Toplama oranıtısı %
Taşkömürü	1500	4	4000	20,0
Linyit.	847	3	1620	8,2
Petrol ürünleri				
Gazyağı	(x)	1,65	2508	12,6
Fuel - oil	(x)	0,25	410	2,1
Hidrolik enerji (Yıllık)	53	1,3	650	3,3
Odun		13,1	5764	29,0
Tezek ve tarım artıkları (Yıllık)	17,5	14,0	4900	24,8
T O P L A M			19852	100,0

(*) Türkiye'nin rafineri kapasitesi 4,7 milyon ton ham petrol işleyebilecek durumdadır.

(**) Bir rafineri ürünü olan sıvı petrol gazı (LPG) yurdumuzda çok yem olarak kullanılmaya başladığından 1961 yılındaki değeri çok küçüktür. Herde tam olarak kullanıldığında dahi dengedeki yeri gene çok küçük olacağından gene enerji dengesinde ihmal edilmiştir.

Tablo 276 dan görüldüğü gibi Türkiye'de kullanılan enerjinin yüzde 54'ü ticarî olmayan kaynaklardan sağlanmaktadır. Bu durum millî ekonomimize büyük kayıplara mal olmakta, daha verimli yerlerde ve şekillerde kullanılabilir olan odun ve hayvan artıklarının yakılmasına sebep olmaktadır. Bu maddelere başka alanlarda olan ihtiyaç ise, yerlerini başka maddelerin alması, kaynakların aşırı zorlanması veya ithalât ile karşılanmaktadır.

Türkiye'de enerji tüketimi 1950 den 1960 a kadar yılda ortalama yüzde 4,3 artış göstermiştir.

4. ÜRETİM HEDEFLERİ:

Bu talebin karşılanmasında birincil ticarî enerji kaynaklarından mümkün olduğu kadar çok yararlanma hedef olarak alınmaktadır.

Tezeğin ve orman ürünlerinin yakıt olarak kullanılmasının önüne geçilmesi gerekmektedir. Ne kadar sıkı ve etkin tedbirler alınır alınmaz, sok eski alışkanlıklara ve iktisadî nedenlere dayanan bu durum kısa sürede değiştirilemez. Bu bakımdan plân döneminde alınacak tedbirlerle kullanılan odun ve tezek miktarının sabit kalacağı, başka

TABLO: 277. Türkiye'de Enerji Tüketimi (Taşkömürü Eşdeğeri Olarak)

Yıllar	Toplam tüketim		Nüfus başına kullanılan enerji (Kg.)	Evlerde kullanılan enerji milyon ton	Yıllık ortalama artış
	Milyon ton	Yıllık ortalama artış %			
1950	12,664	—	605	8,9	—
1955	15,558	4,2	647	10,6	2,5
1960	19,296	4,4	694	12,6	2,5
1961	19,852	2,9	694	12,8	1,5

3. TALEP:

Millî gelirden 1950-1960 döneminde yüzde 5,4 lük bir artma sağlanmış olduğuna göre enerji tüketiminde gelir esnekliğinin 0,8 olduğu görülmektedir. Gelecekte de oranın aynı kalacağı kabul edilerek meydana gelecek talep tablo 278 de verilmiştir.

enerji kaynaklarının gelişmesiyle odun ve tezeğin enerji kaynakları arasındaki nisbi yerinin azalacağı ve ancak 1967 den sonra sadece nisbet bakımından değil miktar itibarıyla da düşmeğe başlayacağı kabul olunmuştur. (Bak. Tablo: 280).

TABLO: 278. Enerji Talebi (Taşkömürü Eşdeğeri) Milyon Ton

	1963	1967	1977
Evlerde kullanılan enerji	13,6	15,4	20,6
Toplam enerji talebi	21,7	27,0	46,6

Evlerde kullanılan yakıtlar için geçmişteki eğilim biraz artırılarak talep hesaplanmıştır. Böylece sanayide kullanılan enerjideki artışın yüzde 9,4 olacağı kabul edilmektedir. Geçmiş 10 yılın yıllık ortalama artışı yüzde 5 ti.

Bu artışa göre kullanılacak enerji Tablo: 279 da gösterilmiştir.

TABLO: 279. Adam Başına Enerji Tüketimi

Yıl	Adam başına enerji tüketimi taşkömürü eşdeğeri (Kg.)
1963	715
1967	800
1977	1050

Petrolen başka bütün enerji ihtiyaçları tamamen yurt içinden sağlanmaktadır. Herne kadar petrol aramaları umut vericiydesse, bugün ihtiyacımızın ancak yüzde 20 si yurt içinde elde edilmektedir. Petrol ürünleri ihtiyacının geriye kalanı ham petrol ithali ile karşılanacaktır.

5. ENERJİ POLİTİKASI :

a. İlk bölümdeki ana ilkeye uyarak ticarî yakıtlar, iktisadî şekilde işletilen birincil enerji kaynaklarından üretilen yakıtların maliyetini ve rezerv durumunu yankılandıran fiyatlarla arz edilecektir. Böylece enerji kaynaklarının kullanılışı yurt ekonomisine uygun olacaktır.

TABLO : 280. Birincil Enerji Kaynaklarının Kullanılışı (%)

	1963	1967	1977
Taşkömürü	19,2	17,4	15,0
Linyit	9,5	11,6	20,0
Petrol ürünleri	12,9	14,8	20,5
Fuel - oil	3,5	11,1	21,0
Hidrolik enerji	4,1	4,2	8,5
Odun	28,3	22,3	10,0
Tezek	22,5	18,6	5,0
TOPLAM	100,0	100,0	100,0

b. Enerji türlerinin fiyatları, maliyet ve yurdumuzda bulunabilme durumuna göre ayarlanacaktır. Ayrıca bu fiyatlar, enerjinin teknik bakımdan en uygun yerde kullanılmasını sağlayacak ve ileri tekniklere özendirerek şekilde tesbit edilecektir.

c. Tüketenlerin yüksek verimli araçlar kullanması ile enerji tasarrufu teşvik edilecektir.

6. TEDBİRLER:

a. Fırınlar, hamamlar, kireç ve tuğla ocaklarının odun ve tezek yerine öteki yakıtları ve askerî kurumlar dahil bütün resmi kurumların yalnız ticarî yakıtları kullanmaları gerekirse bütçe tedbirleriyle sağlanacaktır.

b. Yaygın bir 'eğitim' ve tanıtma programıyla ilgililerin bilgileri arttırılacaktır.

c. Yurdumuzdaki bütün linyit yataklarının kapasite, üretim nitelikleri ve gerekli yatırım tutarlarını belirtecek ivedi ve kapsayıcı bir inceleme yapılacaktır.

d. Yurdun çeşitli yerlerinde yapılan ve kullanılan her türlü ısıtma ve pişirme araçları iyice incelenecektir.

(1) Çiftçilerin kendilerince yapılabilecek ve şimdiye kadar kullanılanlara göre yüzde 50 yakıt tasarrufunu sağlayabilecek ucuz tipler geliştirilecektir.

(2) Bütün soba yapan firmalar, şehirde oturanlar için iktisadî linyit sobaları yapmağa özendirecek ve bu husus bütün yapıcıların işbirliği ile incelenecektir.

e. Beş yılda mümkün olduğu kadar çok şehir ve köy evine yukarıda işaret edilen tipte sobalar kurulması için tedbirler alınacaktır.

f. Kömür ve linyit yakan sobalarda bu gibi yakıtları tutuşturmak için turbdan ya da tarım ar-

tıklarından yararlanılacaktır. Bunları zift ve ucuz kimyasal maddelerle karıştırarak elde edilecek tutuşturucu maddeler bugün bu amaçla kullanılan odunun yerini geniş ölçüde tutacaktır.

g. Şehir ve kasabalardaki kalorifer ocaklarında kömür, linyit ve fuel-oil'un uygun olarak yakılmamasından meydana gelen sağlığa zararlı duman, toz, kurum v.s. nin azaltılması ve hattâ yok edilmesini sağlayacak kanunî tedbirler alınacaktır.

(1) Şehirlerde taşkömürü - linyit koku kullanılacaktır.

(2) Kalorifer kazanlarında en uygun yakıt kullanılması için tedbirler alınacaktır.

h. Tarım merkezi olan yerlerde devlet çiftlikleri yakınlarında biogaz tesislerinin kurulması denenecektir.

Kok Kömürü, Havagazı

1. ANA İLKE VE METOT:

a. Özellikle şehirlerde, halka ekonomik ve sıhhi yakıt sağlanması ulaşılmak istenen hedeftir.

b. Talep projeksiyonları geçmişteki eğilime bakarak ve gelecekte ulaşılmak istenen amaca göre düzeltme- yapılarak hazırlanmıştır.

2. BUGÜNKÜ DURUM:

Yurdumuzda kok kömürü yalnız taş kömüründen elde edilmektedir, dağıtıma bağlıdır ve Türkiye Kömür Satış ve Tevzi Müessesesince dağıtılmaktadır.

Kok, Demir ve Çelik Sanayii ile havagazı fabrikalarında elde edilmektedir. Demir ve Çelik Sanayiinde kullanılan başka 450 bin ton kok, başka sanayi kollarına ve evlere dağıtılmaktadır.

Havagazı tesisleri yalnız İstanbul, İzmir ve Ankara'da bulunmaktadır.

Evlerde yakılan linyit kömürleri şehirlerin havasını kirlettiğinden bunu önleyici tedbirler alınmalıdır.

TABLO : 281. 1960 Durumu

	Üretim	Kapasite
Kok kömürü	740 000 ton	762 500 ton
Havagazı	97 milyon m ³	113,5 Milyon m ³

3. TALEP TAHMİNLERİ:

Çeşitli ikincil yakıtlara olacak talep tablo 282 de verilmiştir.